

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

№4

2025

APREL

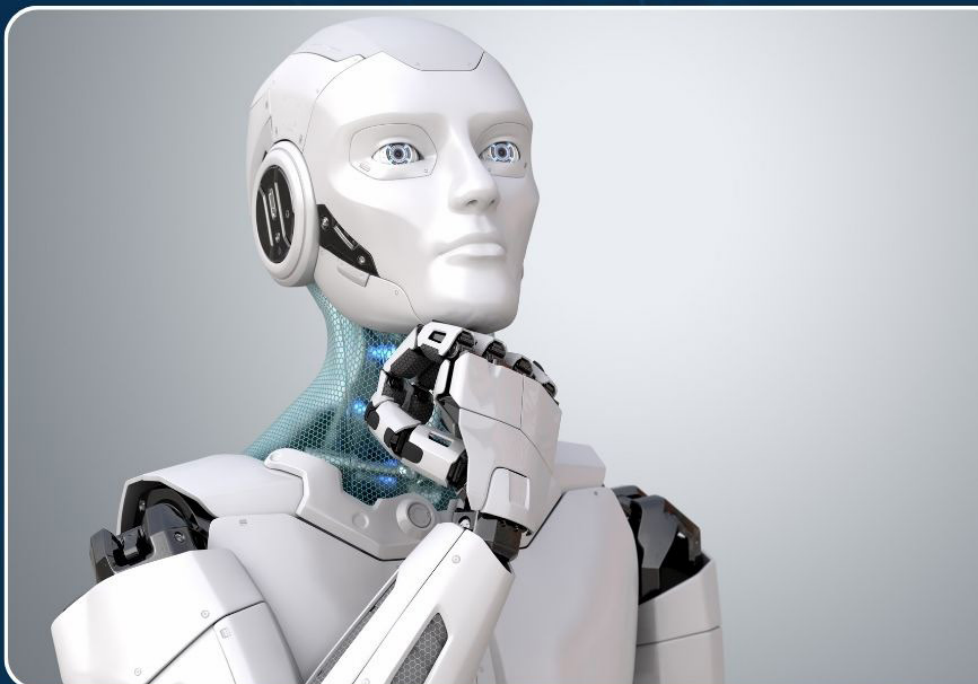

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

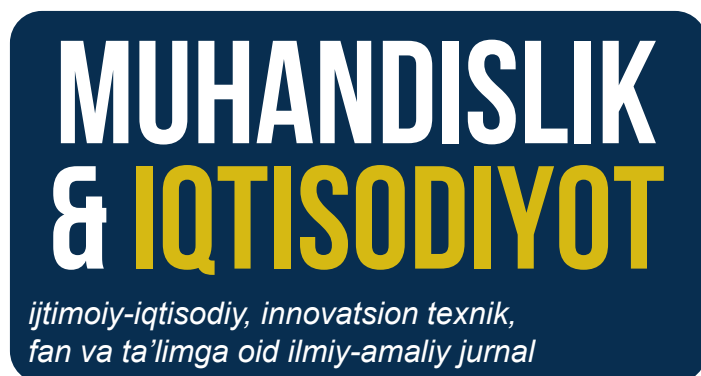
Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
Российский экономический университет
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

*Elektron nashr,
1068 sahifa, aprel, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti

08.00.01 - Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 - Makroiqtisodiyot
08.00.03 - Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 - Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 - Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 - Ekonometrika va statistika
08.00.07 - Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 - Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 - Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 - Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 - Marketing
08.00.12 - Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 - Menejment
08.00.14 - Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 - Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 - Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 - Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan
"Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan
milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha
"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

M u a s s i s: "Tadbirkor va ishbiarmon" MChJ

H a m k o r l a r i m i z:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Роль искусственного интеллекта в управлении финансовым потенциалом предприятий.....	10
Юсупов Файзулла Якубович	
Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini moliyaviy vositalar orqali takomillashtirish: "Navoiy" EIZ misolida.....	20
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Davlat xaridlari jarayonini boshqarish va nazorat qilishning muhim jihatlari.....	26
Xodjamqulov Shahboz Sherali o'g'li	
Oliy ta'lim tizimini baholash: milliy model va global standartlar.....	31
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li, Hakimova Gulnoza Abdulloyevna	
Aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirishda xorij tajribasi.....	37
Qodirov Iskandar Alisher o'g'li	
Механизмы адаптации рынка труда к новой модели экономического роста: теория, практика и цифровые решения.....	41
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
Xorazm viloyati eksport strategiyasini takomillashtirishning iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirlari.....	50
Fozil Xolmurotov	
Suv resurslarini tejashda aqli sug'orish tizimlarining ahamiyati.....	62
Abdullayev.A., Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
To'qimachilik va tikuv-trikotaj sanoati raqobatbardoshligini oshirishning marketing vositalari.....	68
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
The current state and development trends of innovative activity in agriculture.....	72
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Методология оценки инновационной деятельности.....	78
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil iqtisodiy o'sishda raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlikning integratsiyalashuvi.....	86
Xodjamov Asliddin O'ktam o'g'li, Maqsudov Bunyod Abdusamat o'g'li	
Tijorat banklari aktivlarini diversifikatsiya qilish yo'llari tahlili.....	92
Abdurazzoqov Abdualim Abdujabbor o'g'li	
Направления повышения эффективности средств, направляемых на обеспечение занятости населения и сокращение бедности.....	97
Маликов Аuezхан Жорабекович	
O'zbekiston uy xo'jaliklarining farovonlik koeffitsiyenti: blackorby va donaldson yondashuvi asosida tahlili.....	106
Boltayeva Dilafza Jumaqulovna	
O'zbekistonda aholi jon boshiga asosiy kapitalga investitsiyalarning o'zgarish dinamikasi.....	114
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Yashil iqtisodiyotga o'tish sharoitida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash, davlat iqtisodiy siyosatini takomillashtirish va sirkulyar iqtisodiyot tamoyillarini joriy etishning samaradorligini oshirish yo'llari.....	123
Muratbaeva Eleonora Muxamedjan qizi, Saifnazarov Ismoil Saifnazarovich	
Yangi o'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanish tendensiyalari.....	132
Tojiyev Javlonbek Rustamovich	

Mulkchilik shakliga ko'ra tijorat banklarida depozitlarining amaldagi holati tahlili	138
Allaberganov Sirojali Saxatovich	
Bandlikni ta'minlashda moliyaviy mexanizmlarning o'rni va ahamiyati	151
Karimjonov Muhammadrasul To'liqinjon o'g'li	
Mustaqil direktorlar ulushi, nomoliyaviy axborotlarning oshkor qilinishi va dividend siyosatining kapital qiymatga kompleks ta'siri	159
Urinov Bobur Nasilloevich	
Turizm orqali ish o'rinlarini yaratish va bandlik muammosini kamaytirish imkoniyatlari	167
Kaxramanova Sevd Shamsiddin qizi	
Kam quvvatli gidroelektr stansiya uchun mos bo'lgan invertor, reduktor, akkumulyator va generatorni tanlash	173
Xamrayev Og'abek Oybek o'g'li, Davletov I.Y.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat tarmoqlarini ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlarini rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslari	182
Ibragimova Gulnoza Sayidmuradovna	
Terminologiya va ilmiy terminologiya xususida	188
Ruziyeva Gulnoz Temirqulovna	
O'zbekiston Respublikasida innovatsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish yo'llari	192
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Bazalt chiqindi toshqol asosidagi kam suv talabchan sementlarning samaradorligini oshirish	197
Babayev Sultonbek Sunnat o'g'li	
Qashqadaryo qayta tiklanuvchi energiya manbalarining samaradorligini turli yondashuv asosida baholash	203
Omonova Sitara Zafar qizi, Utayev Sobir Achilovich	
Tilshunoslikning mexanika muhandisligi terminlari xususida	208
Mansurova Nafisa Qamariddinovna	
"Chizma geometriya va perspektiva" fanining arxitektura bilimlari tizimidagi roli	213
Yusubjonov Jonibek Farxod o'g'li	
Geodezik plan olishning avtomatlashgan usullari	219
Mamajonova Nodira Alisher qizi	
Zamonaviy arxitektura interyer dizaynida milliy grixva islomiy naqshlar uyg'unligi	225
Qo'chqarov Baxodir O'lmasovich	
Qurilishda mehnat unumdorligini oshirish va uni prognozlashning nazariy asoslari	230
Abduvaliyev Bekzod Muhiddin o'g'li	
Qishloq aholi hududlaridagi zamonaviy innovatsion o'zgarishlarining o'rta ta'lim maktablari tuzilishidagi ta'siri	235
Abdurahmonov Olimjon Obboqul o'g'li	
Seysmik hududlarda qurilish konstruksiyalarini to'g'ri tanlash	241
Egamberdiyeva Shaxnoza Abdurashidovna	
Arixiy yodgorliklarning me'moriy-rejaviy, konstruktiv va badiiy bezak yechimlari	251
Sotvoldiyev Azamatjon Akramjon o'g'li	
Xitoy va O'zbekiston tajribasi asosida soliq to'lovchilar reytingi tizimi orqali fiskal intizomni mustahkamlash	255
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
Turizmga investitsiyalar iqtisodiyotimizga ijobiy ta'siri etuvchi omillari sifatida	268
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Tursunov Qosimbek Nodirovich	

Problems of determining the informativeness of input and output parameters in object management	275
Turapov Ulugbek Urazkulovich	
Tijorat banklari faoliyatiga foiz riskining ta'siri: ilmiy-nazariy asoslar va amaliyot tahlili	280
Turdiyev Abdulhakim Qulbazarovich	
Zamonaviy moy filtrlarining dvigatel ishlash resursini oshirishiga ta'siri.....	290
Mirzakarimov Rustambek Xusanboy o'g'li	
Qayta tiklanadigan energiya manbalari: zamonaviy global tendensiyalar va O'zbekiston uchun perspektivlar	295
Bozarov Elyor Boboqulovich, Rustamova Sarvinoz Azizbek qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda investitsiyaning ahamiyati.....	300
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
Strengthening and enhancing the export potential of industrial enterprises for sustainable growth.....	305
Researcher of Tashkent State University of Economics	
Davlat tashkilotlarining bitiruvchilarga bo'lgan ehtiyoji va talablari.....	310
Daminova Barno Esanovna, Bozorova Irina Jumanazarovna, Pardayeva Muqaddas Zafar qizi	
Erkin iqtisodiy hududlar soliq rejimlarini takomillashtirishning xorij tajribasi.....	320
Boltayev Jo'rabek Yusofovich	
Tabiiy va sun'iy tolalar sanoatini diversifikatsiya qilish orqali investitsion jozibadorlikni oshirish.....	325
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B segmentida omnichannel marketing strategiyalarining qo'llanishi	331
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
O'zbekistonda kichik biznes faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	338
Djo'rayeva Lola Abdugabbarovna	
Task mapping and job scheduling implications of fdi inflows and governance quality metrics	343
Nilufar Zikirullaeva Dilmurod qizi	
Yangi O'zbekiston savdo-iqtisodiy munosabatlari rivojlanishida xizmatlar eksportining ahamiyati	350
Eshanqulov Baxodir Abduraxmon o'g'li	
Budjet daromadlarini shakllantirishda yirik soliq to'lovchilarning tutgan o'rni	357
Tohirov Shuhrat Niyoz o'g'li	
Davlat maqsadli jamg'armalari resurslarini boshqarish va samarali foydalanish yo'nalishlari.....	361
Xushmurodov Baxtiyor Turg'un o'g'li	
Kichik biznes hamda xususiy tadbirkorlik subyektlari amaliy holati, sohani rivojlantirish asoslari	365
Ortiqov Ulug'bek Akrombek o'g'li	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlarning hisobi va audit masalalari	371
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Tijorat banklarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha zamonaviy tendensiyalar	375
Latipova Lola Ilhomovna	
Soliq stavkalarini tabaqalashtirish orqali soliq to'lovchilar faoliyatini muvofiqlashtirish	380
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
Transformatsiyalash jarayonida tijorat banklari likvidligini oshirishning nazariy asoslari	385
Poyonov Bobir Bekturod o'g'li	

The importance of implementing international accounting standards in uzbekistan	393
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Ikki o'lchovli geofizik signallarni raqamli ishlashda XAAR tez o'zgartirish algoritmlari.....	403
Ibragimov Sanjarbek Salijanovich, Mullajonov Baxodirjon Arabboyevich	
Turizm infratuzilmasi va xizmat sifatini oshirish maqsadida yangi turistik yo'nalishlar va imkoniyatlar yaratish chora tadbirlari.....	410
Sindarov Sherzod Egamberdiyevich, Xakimov Zoxid Norbo'tayevich, Yusupov Muxammadali Soxib o'g'li, Ro'zimatov Sanjarbek Qosimjon o'g'li	
Korporativ boshqaruvda budjetdan tashqari mablag'lar samaradorligini oshirish	420
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
Enhancing labor productivity in industrial enterprises of developed countries: experiences and strategies	426
Abduxakimova Farangiz Sidikjon kizi	
Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali "Olmaliq KMK" ajda innovatsion loyihalarni boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari.....	434
Inamova Farida Usmanjanovna	
Methodological problems of accounting of fixed assets	439
Kholbekov Rasul Olimovich	
Необходимость платежной системы.....	446
Сайфиддинов Илхом Файзиддинович	
Зеленое ipro как новый инструмент финансирования	451
Шахзод Сайдуллаев	
Инструменты фондового рынка в международной практике повышения инвестиционной привлекательности бизнеса	459
Юлдуз Усманова	
Модели устойчивого развития туризма: международный опыт и возможности адаптации в узбекистане.....	471
Сальникова Елена Александровна	
Внедрение антикоррупционных стандартов iso в узбекистане	478
Исмаилов Баходир Исламович, Зокиров Саидакмал Баходир угли	
Global moliyaviy markazlarni baholash mexanizmi	483
Sharipova Shaxinabonu Orif qizi	
Трансформация банковского сектора узбекистана под влиянием цифровых технологий.....	488
Захарова Ирина Борисовна, Непейвода Андрей Николаевич	
Uy-joy fondini qulayligini modernizatsiya va rekonstruksiya orqali oshirish imkoniyatlari.....	493
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna	
Влияние технологии блокчейн на банковскую сферу	500
Амонова Хафиза	
Buxoro viloyatida suv tanqisligi sharoitida resurs tejamkor agrotexnologiyalar asosida agrobiznesni barqaror rivojlantirish masalalari	504
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich, Saidova Firuza Kamolovna	
O'zbekiston respublikasida demografik dividend olish imkoniyatlaridan oqilona foydalanish metodlari	510
Sharipov Sherzod Shavkatovich	
Budjet mablag'laridan foydalanish ustidan jamoatchilik nazorati mexanizmlari	515
Sharoxmatov Abdurahim Abdulamitovich	

Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatiga investitsiya jalb etish-taraqqiyot garovi.....	522
Karimova Komila Daniyarovna	
Islomiy banklar tizimi va ularning faoliyatini o'zbekistonda rivojlantirish istiqbollari.....	529
Dilovarxo'jayeva Dilnozaxon Shavkatxo'ja qizi	
The use of media technologies in teaching russian language lessons	534
Khojaeva Kh.S.	
Davlat budjetini shakllantirishda soliqlarning o'rni.....	538
Yuldashev Javohirbek Ikromjon o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klaster subyektlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirishda elektron imzoning roli	543
B. Q. Madartov, G. R. Xolmurodova	
Разработка новых инновационных антикоррозионных решений для защиты стального оборудования нефтегазовой отрасли.....	547
Курбанова Фируза Солеховна, Очилов Абдурахим Абдурасулович, Саатов Санжар Каландарович	
Glitserin bikarbamat sintezi.....	552
Bafojev Abduhamid Hoshim o'g'li	
Respublikada tibbiy xizmatlarini raqamlashtirish asosida rivojlantirishning konseptual yo'nalishlari.....	558
Axmedov Zafarjon A'zamovich, Karabaev Sanjar Abdusamatovich, Uraqov Shokir Ulashovich	
Shamol turbinasi parraklarining burilish burchagini rostdashning amaliy ahamiyati	567
Muzaffarov Firdavs Fuzayl o'g'li, Rashidov Sherzod Kahramonovich, Hojimurodov Jasur Erkinovich	
Оценка комфортности городской среды в узбекистане на основе интегральных индикаторов коммунальной обеспеченности	573
Шатохина Светлана Юрьевна	
Avtotyuning tushunchasi, turlari va tasnifi	581
Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich, Ne'matov Husniddin Alijon o'g'li	
"Yashil eksport" tushunchasining mohiyati va uni o'zbekiston iqtisodiyotiga joriy qilish imkoniyatlari.....	586
Ibadullayev Ergash Bakturdiyevich	
Методология оценки влияния факторов, определяющих прямые иностранные инвестиции на экономическую безопасность страны	593
Глазова Марина Викторовна	
Yashil iqtisodiyot sharoitida soliqlarni raqamlashtirishni takomillashtirish	600
Jo'rayev Botir Abdiyevich	
Information exchange acceleration in emergency modes of intelligent control systems	607
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li	
Ijro mexanizmlarini vizual simulyatsion modellastirishning boshqaruv samaradorligini oshirishdagi ahamiyati	613
Karabayev Ibragim Turdiyevich, Esonov Husniddin Mamarasul o'g'li, Mamatqulov Toir Chorshanbiyevich	
Sement qorishmasi tarkibiga polivinilatsetat, akril emulsiyasi va suyuq shisha (natriy/silikat eritmaları)ni qo'shish orqali mustahkamlik darajasini oshirish	618
Imamov Suxrob Solexovich	
Инновационные технологии получения металлического индия из оборотных растворов цинкового завода (Алмалыкский ГМК).....	624
Абдиева Манзура Маткаримовна	

Analysis of the use of equipment for cleaning and preparing a lightweight drilling fluid	629
Xolmuxammadiyev Abduxoliq Mahammadi o'g'li, Toshev Sherzod Orziyevich	
Перспективы территориальной организации и развития пищевой промышленности в самаркандской области	635
Хамраев Казим	
Zamonaviy korxonalarda blokcheyn texnologiyalarining qo'llanilishi va ularning samaradorlikka ta'siri	645
Mardiyev Bunyod Sirojiddin o'g'li, To'g'onov Ibrohimxo'ja	
Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy injiniring asosida bank innovasiyalarini joriy etish jarayonini takomillashtirish	652
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Yo'l qurilish tashkilotlarida oqilona moliyaviy strategiyalarni amalga oshirish	659
Raximov Dilshodjon	
"UZSUVTAMINOT" AJ tizimidagi korxonalarining biznes jarayonlari bo'yicha asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (kpi) ni baholash uslublari	664
Saidakbarov Xusniddin Abdisalomovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida mulkni qayta baholash va unga yetkazilgan moddiy zararni aniqlashning vazifa va tamoyillari	668
Xadjayev Kamoliddin Fazliddinovich	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari faoliyatida biznesi ekotizimini tashkil etish yo'llari va prinsiplari	673
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
0,4 kv kuchlanishdan ta'minlanuvchi suv nasoslarini tarmoq faza kuchlanishi yo'qolishidan himoyalash	679
Xalikova Xurshida Abdullayevna, Nurova Malika Abduzairovna, Mustayev Ruslan Aktamovich	
Tikilayotgan brezent materiallari choklariga polimer qoplovchi uskunaning tarkibli roligi bikrligini aniqlash	684
Amonov Abdurahmon Rafiq, Muxamedjanov Mironshoh Mansurjon o'g'li	
Urban aglomeratsiyalar sharoitida yer osti inshootlariga ta'sir etuvchi geologik xavflarni kompleks baholash	688
Irgashev Shavkatbek Turdiyevich	
Algorithm for optimizing repetitive tasks in production process execution mechanisms	694
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li Assistant	
Методологический подход "дебют четырёх коней" в оценке финансового потенциала	702
Буранова Лола Вахобовна	
Tijorat banklari aktivlarining samaradorlik ko'rsatkichlari	714
Absamatov Anvar Ergashovich	
Qurilish sohasida investitsion faoliyatni shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	720
Karimov Inomjon Ortikbaevich	
Ona tili ta'limida muqobil javobli testlardan foydalanishning afzalliklari	728
Komilova Lola Nasilloevna	
Analitik sinov laboratoriyalarida xavflarni aniqlashning ilmiy-uslubiy uslubiy yechimlari	737
Masharipov Shodlik Masharipovich, Erkaboyev Abrorjon Xabibullo o'g'li, Ibroximov Jasurbek Maxammadovich	
Zamonaviy metrologiya asoslari, kvant metrologiyaning istiqbollari	742
Ibroximov Jasurbek Maxammadovich	

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish uchun investitsiyalar kiritishning zarurati va samaradorlik ommillari	746
Musoyev Behruz Shaxobjon o'g'li	
Mintaqaning investitsion imkoniyatlarini oshirishda xorij tajribasi.....	750
Masharipov Sardorbek Farxadovich	
Jahonda kriptovalyutalar bozori rivojlanishining asosiy tendensiyalari va ularning kelajakdagi ta'siri	756
Jo'rayev Yahyo Ikromjon o'g'li	
Fond bozorida zamonaviy moliyaviy marketing: trendlar, muammolar va kelajakdagi yo'nalishlar	761
Mirmahmudova Nozima Xusniddinova	
Enhancing competitiveness in uzbekistan's oil and gas sector: strategies for technological innovation, regulatory frameworks, and market dynamics	766
U. Yusupov, Zhao Zijun	
Yashil buxgalteriya hisobi: buxgalteriya hisobida uglerod chiqindilarini hisobga olishning nazariy yondashuvlari	772
Xalilov Sherzod Axmatovich	
"Yashil" polimer sirt-faol moddalar orqali mahalliy suv-neftli emulsiyalarni parchalash usuli.....	786
Hamroyev Obid Olimovich, Sattorov Mirvohid Olimovich	
Agrar sektorning iqtisodiy rivojlanish holati va undagi asosiy tendensiyalarni kompleks statistik usullardagi tahlili	792
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Uy xo'jaliklarining iqtisodiy faolligi va jamg'armalarning shakllanishi: o'zbekiston tajribasi asosida tahlil va takliflar	797
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich	
Analysis of the characteristics of fabric samples when selecting fabrics for working clothes for spinners	806
Nigora T. Gafurova, Malika E. Khujaeva	
Quyosh hovuzlarida issiqlik saqlash jarayonlari: eksperimental tadqiqot va nazariy tahlil.....	819
Maxmudova Marjona Maxsud qizi	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligini ta'minlashda sertifikatlashning uslubiy jihatlari	827
Mahamatova Maftuna	
Aholi bandligini ta'minlash orqali kambag'allikni kamaytirish: innovatsion yondashuvlar.....	832
Rahmatov Shuhrat Ahadovich, Hasanova Xolida Xoliqovna	
O'zbekistonda xufiyona iqtisodiyotning statistik tahlili.....	839
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Sanoat korxonalarida boshqaruv tizimini takomillashtirish	844
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li, Jo'rayev Ulug'bek Ayubxon o'g'li	
Конструктивные решения и технологические подходы к повышению эффективности измельчения в шаровых мельницах	849
Акмал Жуманазаров	
Oziq-ovqat mahsulotlarini saqlash va logistikasini boshqarishda sun'iy intellektning qo'llanilishi	854
Muftaydinov Mansur Kiyomidinovich	
Stem-ta'limni rivojlantirishda menejment strategiyalari: tajribasidan optimal foydalanish va o'zbekistonga joriy qilish imkoniyatlari.....	861
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna	

Влияние увеличения темпов роста населения на экономический рост: возможности и вызовы.....	866
Камилова Наргиза Абдукахоровна, Назарова Рухшона Бектурдиевна, Халимов Шухрат Мамадаминович	
Пути повышения конкурентоспособности сферы услуг.....	873
Фозилов Вахобжон Акром угли	
Bank tizimini transformasiya qilish sharoitida tijorat banklarining barqarorligini ta'minlash	882
Shomurodov Ravshan Tursunkulovich	
Statistical modeling of reliability functions and their applications in engineering.....	889
Mirzamaxmudov Umidjon Alijon o'g'li, Turg'unov Ismoiljon Maxammadjon o'g'li, Raufov Humoyun Roziq o'g'li	
Global va milliy tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash metodologiyasi va uning nazariy asoslari.....	895
Ashurov Jaloliddin Eshpulatovich	
Nodavlat notijorat tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda innovatsion yondashuvlar	902
Aliyev Arslon Salom o'g'li	
Kompaniyaning strategik qarorlar qabul qilishida pul oqimini tahlili va uni bashoratlashning ahamiyati.....	908
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish xavf-xatarlarini iqtisodiy baholash	912
Raxmatova M.G., Saidjonova Z.B.	
Strategy for attracting investments by expanding the participation of joint-stock companies in the securities market.....	917
Aytmuratova Ulbike Jalgasovna, Kutlymurat Zhalgasovich Aytmuratov, Rausan Nurlybay qizi Umirzakova	
Monetar siyosatning iqtisodiy o'sishga ta'siri	924
Nazarova Gulhayo Ikrom qizi	
Inflyatsiyani boshqarishda monetar siyosat vositalarining roli	931
Xadjaev Xabibulla Sagdullaevich	
Ресурсные аспекты зелёной экономики узбекистана	937
А.И. Тураева	
Diversification strategies as essential tools to boost tourism development.....	944
Raxmonov Shuxrat Shavkatovich, Alimova Mashhura Toirxonovna	
Enhancing tribological performance of synthetic diesel fuels using advanced additive technologies	948
Yulduz Tukhateva	
Global iqtisodiy indekslarda samarali ishtirok etish orqali o'zbekistonning investitsion siyosatini takomillashtirish yo'nalishlari	954
Bekmurodova Gavhar Adham qizi	
Qishloq xo'jaligi sug'urtalash tizimini takomillashtirish yo'llari	960
Muxtorov Abduxolik Abduxalimovich	
Textile enterprises and changing market conditions: integration of demand analysis, trend forecasting and strategic assortment management	965
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Tirojat banklarning kredit siyosati: omillar, siyosiy element va turlar.....	970
Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna, Abduxalimova Marjona Xikmatovna	

O'zbekistonga yashil energiya investitsiyalarini jalb qilishda xalqaro moliyaviy institutlarning rolini oshirish	976
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Inson kapitalining shakllanishi va uning kichik biznesdagi samaradorligini oshirish yo'llari.....	984
Ulug'muradova Nodira Berdimuradovna	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik asosida investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning o'ziga xos xususiyatlari	988
Karabayev Sanjar Abdusamatovich	
Transport tizimlarining shakllanishi va rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar tasnifi.....	995
Nasrullayev Nurbek Baxtiyarovich	
Don mahsulotlarini qayta ishlash korxonalarining ishlab chiqarish xarajatlari boshqaruv hisobi va tahlilini tashkil etish	1000
Xamidova S.Ya.	
Germaniyaning deutsche banki va buyuk britaniyaning barclays banki xizmatlar amaliyoti va uni o'zbekiston bank tizimi faoliyatiga qo'llash yo'llari	1006
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich	
Tashqi bozorlarda tovarlarning raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy marketingdan foydalanish	1014
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda moliyaviy barqarorlikni baholash uslublari va amaliy qo'llanilishi:o'zbekiston misolida	1021
Musurmonov Mehroj Murtaza o'g'li	
Iqlim o'zgarishlari va rekreatsiya turizmining kelajagi: muammolar va yechimlar	1029
Shaymanova Nigora Yusupovna	
Development of the Digital Financial Assets Market to Enhance Investment Activity	1034
Shamshinur Yakubova	
Chet eldan olgan daromadlar bo'yicha ikkiyoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish metodlarini takomillashtirish — davlat budget-soliq siyosatini samarali ishlab chiqishning zamonaviy usullari	1039
Rajapov Shuxrat Zaripbayevich	
Bank aktivlari portfel samaradorligini oshirishning nazariy va uslubiy asoslari	1046
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyati va ESG/yashil moliyalashtirishning ekonometrik modellar asosidagi tahlili	1051
Zoyirov Laziz Subxonovich	
Hudud daromad salohiyatini baholash va rivojlantirishga metodologik yondashuvlar	1059
Qobulov Xotamjon Abdukarimovvich	
Inson kapitali va tijorat banklari raqobatbardoshligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni takomillashtirish	1067
Abduraxmanova Matluba Maxamadaminovna	

INSON KAPITALI VA TIJORAT BANKLARI RAQOBATBARDOSHLIGI O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIKNI TAKOMILLASHTIRISH

Abduraxmanova Matluba Maxamadaminovna

i.f.n., prof.

“Bank ishi” kafedrası professori
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
(orcid: 0000-0003-1039-232X)
e mail: m.abdurakhmanova@tsue.uz

Annotatsiya: Maqolada bank tizimida inson kapitali va tijorat banklari raqobatbardoshligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tahlil qilingan. Unda xodimlarning malakasi, bilim va ko'nikmalari, innovasion fikrlash darajasi hamda korporativ madaniyatning banklar faoliyati samaradorligiga ta'siri o'rganildi. Shuningdek, inson kapitali rivojlanishi bank xizmatlari sifatini oshirish, raqamli bank xizmatlarini joriy etish va mijozlarga xizmat ko'rsatish samaradorligini ta'minlashda muhim omil ekanligi ilmiy jihatdan asoslandi. sh va uning raqobatbardoshlikka ta'sirini kuchaytirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: inson kapitali, moliya bozori, tijorat banklari, raqobatbardoshlik, bank xizmatlari, kadrlar salohiyati, innovatsiyalar.

Abstract: The article analyzes the relationship between human capital and the competitiveness of commercial banks in the banking system. The influence of qualifications, knowledge and skills of employees, the level of innovative thinking and corporate culture on the efficiency of banks has been studied. It has also been scientifically proven that the development of human capital is an important factor in improving the quality of banking services, introducing digital banking services and ensuring the efficiency of customer service. To enhance the impact on competitiveness, scientifically based proposals and recommendations have been developed.

Keywords: human capital, financial market, commercial banks, competitiveness, banking services, human resources, innovation.

Аннотация: В статье анализируется взаимосвязь между человеческим капиталом и конкурентоспособностью коммерческих банков в банковской системе. Изучается влияние квалификации, знаний и навыков сотрудников, уровня инновационного мышления и корпоративной культуры на эффективность банков. Также научно обосновывается, что развитие человеческого капитала является важным фактором повышения качества банковских услуг, внедрения цифровых банковских услуг и обеспечения эффективности обслуживания клиентов. Разработаны научно обоснованные предложения и рекомендации для усиления его влияния на конкурентоспособность.

Ключевые слова: человеческий капитал, финансовый рынок, коммерческие банки, конкурентоспособность, банковские услуги, человеческие ресурсы, инновации.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiy sharoitda banklar raqobatbardoshligi faqat moliyaviy resurslar hajmi yoki texnologiyalar darajasi bilan emas, balki inson kapitali sifati, xodimlarning kasbiy kompetensiyasi, innovasion fikrlashi va korporativ madaniyati bilan ham belgilanadi.

Bank tizimida inson kapitali xodimlarning bilim darajasi, kasbiy tayyorgarligi va innovasion qobiliyati orqali bank xizmatlari sifatini oshirish, yangi moliyaviy mahsulotlarni ishlab chiqish va raqamli texnologiyalarni joriy etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi sharoitda raqamli bank xizmatlarini joriy etish, fintex texnologiyalari bilan integratsiyalashuv va bank ekotizimlarini shakllantirish yuqori malakali, innovasion fikrlaydigan va raqamli ko'nikmalarga ega kadrlarni talab etadi. Bu esa bank tizimida inson kapitalini rivojlantirish va uning samaradorligini oshirishni strategik vazifalardan biri sifatida belgilaydi [13; 15].

O'zbekistonda ham bank tizimini modernizatsiya qilish va moliya bozorini rivojlantirish doirasida inson kapitalini rivojlantirish masalasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, bankka kadrlarni tayyorlash, ularning malakasini oshirish va raqamli ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan institusional chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayon bank xizmatlari sifatini oshirish, raqamli moliyaviy xizmatlarni joriy etish va banklar raqobatbardoshligini mustahkamlash uchun muhim asos bo'lib xizmat qilmoqda [2; 18].

Shu bilan birga, inson kapitali va banklar raqobatbardoshligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni kompleks tahlil qilish, inson kapitali rivojlanishining bank xizmatlari samaradorligiga ta'sirini baholash va mazkur sohada ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish dolzarb ilmiy vazifalardan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Inson kapitali va iqtisodiy samaradorlik o'rtasidagi bog'liqlik xalqaro iqtisodiy adabiyotlarda keng tadqiq qilingan. Xususan, iqtisodchi olim Gari Bekker inson kapitalini bilim, ko'nikma va malakalar yig'indisi sifatida baholab, uning iqtisodiy o'sish va tashkilotlar samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatishini ilmiy jihatdan asoslab bergan. Uning ta'kidlashicha, inson kapitaliga kiritilgan investisiyalar mehnat unumdorligini oshirish orqali tashkilotlar raqobatbardoshligini ta'minlaydi [3].

Inson kapitali nazariyasini rivojlantirgan olimlardan yana biri Teodor Shuls hisoblanadi. U inson kapitaliga investisiyalarni iqtisodiy rivojlanishning muhim omili sifatida qarab, ta'lim, kasbiy tayyorgarlik va sog'liqni saqlashga sarflangan xarajatlar mehnat samaradorligini oshirish orqali iqtisodiy natijalarni yaxshilashini ta'kidlaydi [4].

Zamonaviy sharoitda inson kapitali va innovasion rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlikni tadqiq qilgan olimlardan biri Erik Hanushek hisoblanadi. Uning tadqiqotlarida inson kapitalining sifat jihatdan rivojlanishi, xususan ta'lim sifati va kasbiy kompetensiyalar darajasi iqtisodiy o'sish va tashkilotlar samaradorligiga hal qiluvchi ta'sir ko'rsatishi ilmiy jihatdan asoslangan [5].

Mahalliy iqtisodiy adabiyotlarda ham inson kapitali va mehnat resurslarini rivojlantirish masalalari bir qator olimlar tomonidan tadqiq qilingan. Xususan, iqtisodchi olim Q.X. Abduraxmonov inson kapitalini iqtisodiy taraqqiyotning strategik resursi sifatida baholab, uni rivojlantirish mehnat bozori samaradorligini oshirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etishini ta'kidlaydi [8].

Shu bilan birga, iqtisodchi olim N.M. Mahmudov inson kapitali rivojlanishi bank va moliya sektorida xizmatlar sifatini oshirish va boshqaruv samaradorligini ta'minlashda muhim omil ekanligini ta'kidlaydi. Muallifning fikricha, yuqori malakali kadrlar bank xizmatlarini diversifikatsiya qilish va innovasion moliyaviy mahsulotlarni joriy etishda hal qiluvchi rol o'ynaydi [9].

Moliya bozori va bank xizmatlari sohasida kadrlar salohiyatini tadqiq qilgan mahalliy olimlardan yana biri D.T. Toshmurodov hisoblanadi. Uning tadqiqotlarida inson kapitali banklar raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim omil sifatida baholanib, xodimlarning malakasi va professional kompetensiyalari bank xizmatlari samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi ta'kidlangan [10].

Yuqoridagi ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, inson kapitali iqtisodiy rivojlanish va tashkilotlar raqobatbardoshligini ta'minlashda hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda inson kapitali va tijorat banklari raqobatbardoshligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik ayrim jihatlari yetarlicha kompleks o'rganilmagan. Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqot doirasida inson kapitali rivojlanishining banklar raqobatbardoshligiga ta'sirini chuqur tahlil qilish dolzarb ilmiy vazifalardan biri hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotning nazariy va metodologik asosini inson kapitali nazariyasi, moliya bozorida banklar raqobatbardoshligini ta'minlashga oid iqtisodiy konsepsiyalar va raqamli iqtisodiyot sharoitida kadrlar salohiyatini rivojlantirishga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar tashkil etadi.

Tadqiqot jarayonida qiyosiy tahlil usuli orqali inson kapitali rivojlanish darajasi yuqori bo'lgan mamlakatlar bank tizimi tajribasi va milliy bank tizimi ko'rsatkichlari o'zaro taqqoslandi. Bu inson kapitali va banklar samaradorligi o'rtasidagi institusional bog'liqlikni aniqlash imkonini berdi.

Shu bilan birga, tadqiqotda statistik tahlil usulidan ham foydalanildi. Ushbu usul yordamida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Davlat statistika qo'mitasi hamda tijorat banklarining rasmiy hisobotlari asosida bank xodimlarining soni, ularning malaka darajasi, mehnat unumdorligi va bank xizmatlari samaradorligi ko'rsatkichlari tahlil qilindi. Bu inson kapitali rivojlanishining banklar moliyaviy natijalariga ta'sirini empirik jihatdan baholash imkonini berdi.

Tadqiqotda korrelyasion va regression tahlil elementlaridan ham foydalanildi. Ushbu usullar orqali inson kapitali ko'rsatkichlari (xodimlarning malaka darajasi, o'qitish xarajatlari, kadrlar almashinuvi darajasi) va banklar raqobatbardoshligini ifodalovchi ko'rsatkichlar (ROA, ROE, xizmatlar hajmi, mijozlar soni) o'rtasidagi statistik bog'liqlik baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Moliya bozorida raqobat muhitining institusional jihatdan murakkablashib borishi natijasida zamonaviy bank tizimida inson kapitali an'anaviy mehnat resursi doirasidan chiqib, bilimlar, kasbiy kompetensiyalar, raqamli ko'nikmalar, innovasion fikrlash salohiyati va korporativ madaniyat elementlarini o'z ichiga olgan kompleks iqtisodiy aktiv sifatida qaralmoqda.

Shu bilan birga, inson kapitali sifatining yuqori darajada rivojlanganligi bank xizmatlari diversifikatsiyasi, mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatining oshishi, raqamli texnologiyalarni samarali joriy etish va operasion xarajatlarni optimallashtirish orqali banklar moliyaviy natijalariga bevosita va ko'p qirrali ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitali tarkibida raqamli kompetensiyalar, ma'lumotlar bilan ishlash qobiliyati va innovasion yondashuvlar ustuvor ahamiyat kasb etmoqda, bu esa banklarning bozordagi raqobat pozitsiyalarini mustahkamlashda hal qiluvchi omilga aylanmoqda.

Shu nuqtai nazardan, bank tizimida inson resurslari rivojlanishining institusional xususiyatlari, sifat ko'rsatkichlari va ularning banklar raqobatbardoshligiga ta'sirini kompleks iqtisodiy tahlil qilish ilmiy jihatdan dolzarb vazifa hisoblanadi. Bunday tahlil inson kapitali rivojlanishining bank xizmatlari samaradorligiga ta'sir mexanizmlarini aniqlash, raqobat ustunliklarini shakllantirish omillarini baholash hamda mazkur sohada ilmiy asoslangan strategik qarorlar ishlab chiqish imkonini beradi (1-jadval).

1-jadval. O'zbekiston bank tizimida inson resurslari rivojlanish ko'rsatkichlari

Yil	Bank xodimlari soni (ming nafar)	Oliy ma'lumotli xodimlar ulushi (%)	O'rtacha ish staji (yil)	Kadrlar alma- shinuvi (%)
2020	78	68	6.2	14
2021	82	70	6.5	13
2022	87	73	6.9	12
2023	92	76	7.3	11
2024	97	79	7.8	10

1-jadval tahlili inson kapitali sifat ko'rsatkichlari bank tizimida izchil va barqaror rivojlanish tendensiyasiga ega ekanligini ko'rsatadi. Xususan, raqamli ko'nikmalarga ega xodimlar ulushining sezilarli darajada ortishi banklarda raqamli transformatsiya jarayonlari aynan inson kapitali orqali amalga oshirilayotganini anglatadi. Bu holat bank xizmatlarini raqamlashtirish, fintex yechimlarni joriy etish va ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonlarida inson kapitali hal qiluvchi resursga aylanayotganini tasdiqlaydi. [18; 20]

Shu bilan birga, kadrlar almashinuvi darajasining pasayishi va ish stajining ortishi bank tizimida institusional barqarorlikning mustahkamlanayotganini, tashkilot ichida bilimlar transferi va korporativ tajribaning saqlanishini ta'minlayotganini ko'rsatadi. Bu esa banklarda uzoq muddatli strategik maqsadlarni amalga oshirish, xizmatlar sifatini barqaror ravishda oshirish va mijozlar bilan munosabatlarni mustahkamlash uchun muhim asos yaratadi.

Biroq inson kapitali sifatining o'sishi tabiiy ravishda emas, balki maqsadli investision siyosat natijasida shakllanishini alohida ta'kidlash lozim. Ya'ni, xodimlarning kasbiy kompetensiyalarini oshirish, ularni qayta tayyorlash va raqamli ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan investisiyalar inson kapitali sifatining asosiy drayveri hisoblanadi.

Aynan shu bois, keyingi bosqichda tijorat banklarida inson kapitaliga yo'naltirilgan investisiyalar dinamikasi, ularning tarkibiy tuzilmasi va mehnat unumdorligiga ta'siri kompleks tahlil qilinadi. Bu esa inson kapitaliga

sarflanayotgan resurslar va banklar faoliyati samaradorligi o'rtasidagi funksional bog'liqlikni aniqlash imkonini beradi (2-jadval).

2-jadval. Tijorat banklarida inson kapitaliga investisiyalar va ularning samaradorlik indikatorlari¹

Yil	O'qitish xarajatlari (mlrd so'm)	Bir xodimga investisiya (ming so'm)	Treninglarda ishtirok (%)	Mehnat unumdorligi o'sishi (%)
2020	95	1218	42	4.5
2021	120	1463	48	5.2
2022	155	1782	55	6.1
2023	198	2150	61	6.9
2024	245	2525	68	7.6

2-jadval natijalari inson kapitaliga yo'naltirilgan investisiyalar va mehnat unumdorligi o'rtasida barqaror va funksional bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Xususan, xodimlarni o'qitishga sarflanayotgan mablag'lar hajmining ortishi va treninglarda ishtirok darajasining kengayishi mehnat unumdorligi ko'rsatkichlarining izchil o'sishi bilan uyg'un ravishda kechayotgani kuzatiladi. Bu holat inson kapitaliga kiritilayotgan investisiyalar banklarda bilim va ko'nikmalar sifat jihatdan transformatsiyasini ta'minlab, ish jarayonlarining samaradorligini oshirayotganini tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, mazkur jarayonni faqat xarajatlarning ortishi bilan izohlash yetarli emas, balki inson kapitaliga investisiyalarning tarkibiy jihatdan maqsadli va samarali yo'naltirilayotganini ham inobatga olish lozim.

Natijada, inson kapitaliga investisiyalar bank xizmatlari sifatini oshirish, operasion jarayonlarni optimallashtirish va raqamli texnologiyalarni samarali joriy etish orqali banklar faoliyati samaradorligiga ko'p qirrali ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bu esa inson kapitalini banklar raqobatbardoshligini ta'minlovchi strategik omil sifatida baholash zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Shu nuqtai nazardan, inson kapitali ko'rsatkichlari va banklar moliyaviy natijalari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni empirik jihatdan chuqur tahlil qilish alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki mazkur bog'liqlikni aniqlash inson kapitaliga yo'naltirilgan investisiyalarning banklar aktivlari rentabelligi, kapital samaradorligi va xizmatlar hajmi o'sishiga ta'sir mexanizmlarini ilmiy asosda ochib berish imkonini yaratadi. Shu maqsadda keyingi jadvalda inson kapitali ko'rsatkichlari va banklar moliyaviy natijalari o'rtasidagi korrelyasion bog'liqlik tahlil qilinadi (3-jadval).

3-jadval. Inson kapitali ko'rsatkichlari va banklar moliyaviy natijalari o'rtasidagi bog'liqlik (2024)²

Ko'rsatkich	ROA (%)	ROE (%)	Daromad o'sishi (%)	Mijozlar o'sishi (%)
Yuqori malaka darajasi	3.2	21.1	18.5	17
Raqamli ko'nikmalar yuqori	3.4	22.3	20.1	19
Inson kapitaliga investisiya yuqori	3.0	20.5	17.8	16

3-jadval natijalari inson kapitali ko'rsatkichlari va banklar moliyaviy samaradorligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning barqaror va tizimli xarakterga ega ekanligini ko'rsatadi. Xususan, xodimlarning malaka darajasi va raqamli kompetensiyalari yuqori bo'lgan banklarda aktivlar rentabelligi (ROA), kapital rentabelligi (ROE) hamda daromadlar o'sishi ko'rsatkichlarining yuqoriligi kuzatiladi. Bu inson kapitali banklar faoliyati samaradorligini ta'minlashda faqat qo'shimcha omil emas, balki asosiy iqtisodiy drayver sifatida namoyon bo'layotganini tasdiqlaydi.

Raqamli texnologiyalarni samarali o'zlashtirgan xodimlar bank xizmatlarini avtomatlashtirish, operasion jarayonlarni optimallashtirish va mijozlarga xizmat ko'rsatish tezkorligini oshirish orqali banklar uchun qo'shimcha iqtisodiy qiymat yaratadi.

Shu bilan birga, inson kapitaliga investisiyalar darajasi yuqori bo'lgan banklarda moliyaviy ko'rsatkichlarning barqaror o'sishi inson kapitali va moliyaviy natijalar o'rtasidagi multiplikativ ta'sir mavjudligini ko'rsatadi.

1 Bank hisobotlari asosida tuzilgan.

2 Markaziy bank va tijorat banklari hisobotlari tahlili asosida tuzilgan.

Inson kapitali omillarining banklar raqobatbardoshligiga integral ta'sirini kompleks baholash alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki inson kapitali tarkibiy elementlari – malaka, raqamli kompetensiyalar, innovasion salohiyat va korporativ madaniyat – o'zaro bog'liq holda banklar raqobatbardoshligini shakllantiradi. Shu maqsadda keyingi 4-jadvalda inson kapitali omillarining banklar raqobatbardoshligiga integral ta'siri baholanadi (4-jadval).

4-jadval. Inson kapitali omillarining banklar raqobatbardoshligiga integral ta'siri³

Omil	Ta'sir darajasi (%)
Xodimlar malakasi	85
Raqamli kompetensiyalar	82
O'qitish va rivojlantirish	80
Innovasion salohiyat	78
Korporativ madaniyat	75
Kadrlar barqarorligi	73

Olib borilgan kompleks tahlil natijalari inson kapitali tarkibiy elementlari — xodimlar malakasi, raqamli kompetensiyalar, innovasion salohiyat va korporativ madaniyat — banklar faoliyati samaradorligiga tizimli va o'zaro bog'liq holda ta'sir ko'rsatadi.

Xususan, inson kapitali sifat ko'rsatkichlarining yaxshilanishi bank xizmatlari samaradorligining oshishi, operasion xarajatlarning optimallashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayonlarining jadallashtirish bilan uyg'un ravishda kechayotgani kuzatildi. Bu holat inson kapitali banklar faoliyatida qo'shimcha resurs emas, balki innovasion rivojlanishni ta'minlovchi asosiy iqtisodiy omil sifatida namoyon bo'layotganini ko'rsatadi.

Tahlillar inson kapitaliga yo'naltirilgan investisiyalar va banklar moliyaviy natijalari o'rtasida multiplikativ ta'sir mexanizmi mavjudligini ko'rsatdi.

Raqamli ko'nikmalarga ega xodimlar bank xizmatlarini avtomatlashtirish, ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish va fintex yechimlarni samarali joriy etish orqali banklar uchun strategik ustunliklar yaratadi. Bu esa inson kapitali rivojlanishini raqamli transformatsiya jarayonlari bilan uzviy bog'liq holda ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, inson kapitali omillarining banklar raqobatbardoshligiga ta'sirini integral baholash natijalari ushbu omillarning sinergetik ta'sirini ham namoyon qildi. Ya'ni, inson kapitali tarkibiy elementlari alohida emas, balki o'zaro bog'liq va bir-birini to'ldiruvchi tizim sifatida amal qiladi. Bu esa inson kapitali rivojlanishini banklar strategik boshqaruv tizimining markaziy elementi sifatida qarash lozimligini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Umuman olganda, inson kapitali rivojlanishi tijorat banklari uchun barqaror raqobat ustunliklarini shakllantirish, va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashning muhim institusional asoslaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, inson kapitaliga yo'naltirilgan investisiyalar va uni boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish banklar strategik rivojlanishining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari inson kapitali tijorat banklari raqobatbardoshligini ta'minlashda fundamental va hal qiluvchi strategik omil ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitali sifatining oshishi bank xizmatlarini raqamlashtirish jarayonlarini jadallashtirish, fintex texnologiyalarini samarali joriy etish va mijozlarga xizmat ko'rsatishning yangi formatlarini shakllantirishga xizmat qilayotgani aniqlandi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy asoslangan va innovasion xarakterga ega takliflar ishlab chiqildi:

- tijorat banklarida inson kapitalini rivojlantirishni alohida HR funksiyasi emas, balki strategik boshqaruvning asosiy elementi sifatida qarash zarur.
- bank tizimida raqamli ko'nikmalarni tizimli ravishda rivojlantirish maqsadida maxsus korporativ o'quv markazlarini tashkil etish va ular orqali fintex, data analytics va AI yo'nalishlarida kadrlar tayyorlash zarur;
- banklarda inson kapitaliga sarflangan investisiyalar qaytimini baholash uchun maxsus KPI va indikatorlar tizimini ishlab chiqish lozim;
- tijorat banklarini doimiy o'rganuvchi tashkilotga aylantirish, ya'ni xodimlarning uzluksiz o'qishi, bilim almashinuvi va innovasion fikrlashini rag'batlantiruvchi korporativ muhitni shakllantirish zarur;

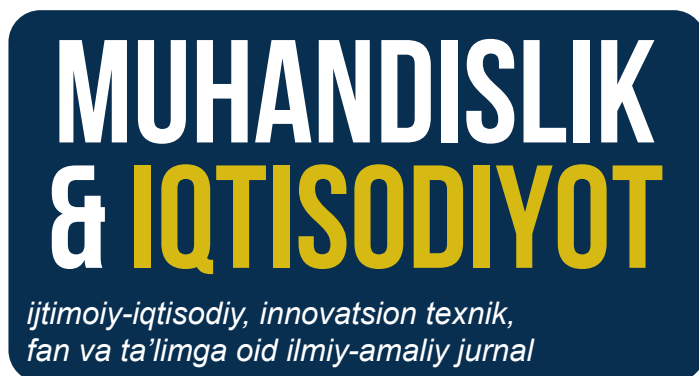
3 Эксперт баҳолаш ва аналитик моделлаштириш натижалари.

- raqamli transformatsiya jarayonlarini inson kapitali rivojlanishidan ajratilgan holda emas, balki o'zaro bog'liq strategik yo'nalish sifatida boshqarish maqsadga muvofiq;
- banklarda yuqori salohiyatli kadrlarni aniqlash, rivojlantirish va saqlab qolishga qaratilgan talent management tizimini joriy etish raqobat ustunliklarini ta'minlaydi;
- innovasion g'oyalarni qo'llab-quvvatlovchi, ochiq kommunikatsiya va jamoaviy ishlashga asoslangan korporativ madaniyatni shakllantirish inson kapitali samaradorligini oshiradi;
- HR-analitika va Big Data texnologiyalari asosida inson kapitali holatini doimiy monitoring qilish va qaror qabul qilish jarayonida ma'lumotlarga asoslangan yondashuvni qo'llash zarur.

Umuman olganda, inson kapitali tijorat banklari raqobatbardoshligini ta'minlashda an'anaviy resurslardan farqli ravishda dinamik, innovasion va yuqori qaytimli strategik aktiv sifatida namoyon bo'ladi. Shu nuqtai nazardan, inson kapitaliga yo'naltirilgan investisiyalar va uni boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish banklar uchun uzoq muddatli barqaror raqobat ustunliklarini shakllantirishning eng muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2020–2025 yillarda O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi PF–5992-son Farmoni. – Toshkent, 2020.
3. Becker G.S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis. – Chicago: University of Chicago Press, 1993.
4. Schultz T.W. Investment in Human Capital. – American Economic Review, 1961.
5. Hanushek E., Woessmann L. The Knowledge Capital of Nations. – MIT Press, 2015.
6. Mincer J. Schooling, Experience, and Earnings. – Columbia University Press, 1974.
7. Barney J. Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. – Journal of Management, 1991.
8. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
9. Mahmudov N.M. Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish sharoitida inson kapitali. – Toshkent: Fan, 2020.
10. Toshmurodov D.T. Bank tizimida inson resurslarini boshqarish. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2018.
11. Abdurakhmanova, M. "Digitization processes in libraries: problems and solutions." Science and innovation 2.B2 (2023): 368-372.
12. Azlarova A. Raqamli transformatsiya sharoitida banklarga raqobatbardosh mutaxassis kadrlar tayyorlashning dolzarb masalalari //Arxiv nauchnykh issledovaniy. – 2020.
13. World Bank. World Development Report: The Changing Nature of Work. – Washington DC, 2019.
14. OECD. Skills for a Digital World. – Paris: OECD Publishing, 2021.
15. International Monetary Fund (IMF). Digitalization and the Future of Banking. – Washington DC, 2022.
16. Asian Development Bank. Human Capital Development in Asia. – Manila, 2021.
17. World Bank. Digital Financial Services. – Washington DC, 2022.
18. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. yillik hisobot.
19. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Rasmiy statistik to'plamlar. – Toshkent, 2024.
20. Kapitalbank, Asaka bank, Ipoteka-bank, O'zmilliybank. Annual Financial Reports. – 2024.

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100